

ივერია

გ ა ზ ე თ ი ლ ი რ ს					
თვე	მან.	კ.	თვე	მან.	კ.
12	10	6	6	10	11
11	9	5	5	9	10
10	8	4	4	8	9
9	8	3	3	8	8
8	7	2	2	7	7
7	6	1	1	6	6

ცალკე ნომერი—ერთი შუკრა

გაზეთის დასაყვებად და კრძალვად განაწესდა დასაბჭობა უნდა მოხდეს: თუთონა რედაქციას, გვირაბი, ავტოლის ქუჩაზე, გარანციას ქუჩის პირდაპირ, ანუ გრუზინის ქუჩის სახლში; წერეთლის გამზ. 10-ზე, სადაც ავტოლის განყოფილება, სადაც ავტოლის განყოფილება, სადაც ავტოლის განყოფილება, სადაც ავტოლის განყოფილება.

ფასი განაწესდა: ჩვეულებრივი სტრიქონი რვა კაპიტო.

1877—1891 ს ა ზ ე ლ ი ტ ი კ ა დ ა ს ა ლ ი ტ ე მ ა ტ ყ რ ა ვ ა ზ ე თ ი 1877—1891

„წერეთლის სასოფლო-სამეურნეო“ წიგნის მდარეობა იხილეთ

დ. წ. ბაქრაძის თხზულება

ისტორია საქართველოსი

(უძველესი დროიდან მე-X საუკ. დასასრულამდე)

ფასი ერთი მანეთი

(10—0—7)

ს ა ს ო ზ ა ვ ლ ა ე ბ ე ლ ი დ ა პ ა ნ ს ი ო ნ ი

ს. ბ. ჯორჯიძისი.

(მუთაისუი)

პირველ სექტემბრიდან პანსონერებს მიიღეს წლიურად 180 მანეთად. გარედან მოსარეულითაა აიღეს თვეში სამ-სამ მანეთს მოსამზადებლად და პირველ კლასში მომზადებისათვის. ყმაწვილებს ამზადებს გინაზისა, პრეგინაზისა, რეალურ, სამოქალაქო და სხვა სასწავლებლის მქვეშა დასახლებულნი. ზაფხულშიაც ქუთაისში რჩება.

ახალი ამბავი

* სახელმწიფო ქონებათა სამინისტროს განკარგულებით, კასპიის ადგილებზე უკვე შესდგა მანქანების გამოცდას, თუ როგორი მოსავალი ექმნება ჩვენს მხარეში კანადას. ეს მცენარე თურქულ და დღეში ამოღის, სრულდება კიდევ და ერთის წლისა რომ ტენიკურად კარგად შეიზრდებოდეს, მშენიერი, მაგარი და ჯუთისადაც ბევრად უკეთესი ძაფი გამოდის თურმე იმისი.

* უმაღლესი ბრძანებით ტფილისის სასამართლო პალატის უფროსი თავმჯდომარედ დანიშნა დ. სტატ. სოვეტნიკი ფონ-ვედრინი, რომელიც აქამომდე ქალაქ რადომის საოლქო სასამართლოს თავმჯდომარედ იყო.

* ამ რამდენიმე ხნის წინად, ქართველთა ათაოლიკეთა პატრიარქატის შემადგენელი ივანე გვარამაძე (ინწმე მესხმა) ქართლის ენიდამ სომხურს ენაზე გადასარგვნა განსვენებულის დიმიტრი ბაქრაძის წერილი „პროფესორი პატრიარქი და ქართლის ისტორიის წყაროები“, რომელიც 1884 წ. ჯერ „დროება“-ში დაიბეჭდა, შემდეგ „ივერია“-ში და ბოლოს კალენდრის წიგნში მთარგმნელს ტფილისში გამოუგზავნა ზ. ჰოინაძისთან. ჰოინაძის ერთი სომხური კვირის გაზეთისთვის გადაუტოვა დასაბეჭდად და იქ უკვე, უკეთესი იქნება, რომ ცალკე წიგნად დაიბეჭდოს. ეს წერილი ამ ბოლოს დროს რამდენსავე მწიგნობარს სომხებს გაუხსნა, ძლიერ მოსწონებიათ, უთქვამთ, რომ სომხურს

ენაზე ამაზე კონტრა არის, და ამიტომ კარგი იქნება, რომ ცალკე დაიბეჭდოს. ამ წერილის დაბეჭდას თვით ზ. ჰოინაძე აპირებს და მალეც გამოცემს.

* ამას წინად მოხსენებული იყო, რომ სტამბოლში ისეთი ინსტიტუტი უნდა დაარსდეს, სადა აღმოსავლეთის მხარის და აქაურის ხალხის წარსული ყოველის მხრით დაწვრილებით შესწავლებდეს. ენა, გაზეთები იუწყებიან, ესეთი ინსტიტუტი მომავალს 1892 წელს გაიბრუნება.

* ორზამთის, 24 იანვარს, ტფილისის საავტოლო-მამული ბანკში დანიშნული იყო საჯაროდ გასიყვანა იმ მამულებისა, რომლის გადასახადი შეტანილი არ ჰქონიათ პატრონებს.

ვაკრობის წინა დღეს ირიცხებოდა გასასიყვანად: სოფლის მამული 48, ქალაქისა—32, მაგრამ მეორე დღის შემდეგ უმეტესმა ნაწილმა შეიტანა ხვედრი შესატანი მამული. სოფლის მამული გაიყვანა სულ 14,338 მან. და 1 კაპ., დარჩა გაუყვანელი ერთი მამული 646 მან. 57 კაპ.

ქალაქის მამული გაიყვანა ორი, 7122 მან. და 72 კაპ. დარჩა გაუყვანელი სხვა მამული, სულ 8,659 მან. და 17 კაპ.

ხელ-მეორედ ვაკრობა დარჩენილის მამულების დანიშნულია: ქალაქის მამულებისა 6 იანვარს, სოფლისა—8 იანვარს.

* გუშინ-წინ, ამ თვის 24-ს, საღამოზე, მუშტაილში შემდეგი ამბავი მოხდა, იქნებოდა ისე მ საათი, რომ უცერად ბაღში მოსივრენ ხალხი სულ ერთს მხარეს მიაყვდა რაღაც

სერიის საყურებლად: ერთი ქალი მოსდევდა ვილასკ მღვდელს, თუ ყასილად მოედგოდა ჩაცმულს, თუ ქოლგითა სცემდა. ხალხიც აქეთ-იქილად უთიერებდა. მღვდელურად ჩაცმული მტკვრისკენ დევიდა და თავს უშველა. მიზეზი ამ ამბავის, როგორც ხალხი ამბობდა, ის იყო თურმე, რომ ის კაცი ქალს წასტანებდა და უკონია.

* * * გარა: ძალიან დიდმა ხანმა გასტანა, რაც გორის მხარეში კაცის კვლა არ მოხდებოდა. 21 იანვარს სოფელს მალანდლოვში (ოსეთში) დაეცნენ შუადღისს გლეხის სახლს ბურაშვილისსა სმინ ავაზანი: ტატე აჯიოშვილი, სანდრო ხუბულური და დიმიტრი ხასიშვილი. ბურაშვილი ძალიან შეტეხული იყო. მიხლამის უშალ მოკვლეს. ნაღდი ფული 3000 მანეთი გაიტანეს და სიხარულით გაუდგნენ თავიანთს გზას. ავაზანის სადღეველად გაგზავნილი არიან გორის მხარის ჩაფრები და აგრეთვე სხვა მხარის ბოქალბედიც. არ ვიცით, რა იქნება ამას იქით, გვაქვარებდ ამდენს სისხლის ღვრას თუ არა ის ავაზანი.

უფროსი ურადნიკს გორის მხარის ჩაფრებისა ი. გავაშვილს ბრალს სდებენ, ავაზანების მასერ გიქორავს და იმითმ არ იქერ იმ ავაზანებსა. ამისათვის მხარის უმფროსმა უბრძანა ი. გავაშვილს, თხოვნა შემოიტანე და სასამხურადგან დამეთხოვე.

* * * სოფ. დიდა-ვაისაშაძის (ქუთ. მარა) გაზეთს „ნოვო-ოპოზიონ“-ის ავტორებზე, ამ თვის 8 კაპ ცუცხლი ვანდა და ცხრა თვისის მოსახლის სახლ-კარი სრულიად გადაიწვა და ამათი დიდის ხნის მისამენ-ნადეფა სულ ცუცხლში შენარბოლა, ასე რომ დიდის გაჭირებაში ჩაიყვანდნ და, თუ რაიმე შემწეობა არ აღმოუჩნდათ ვისგანაც, მთხოვრავს თუ შეიძლება ხელს, თორემ მეტი არა დარჩენიათ-რაო.

* * * როგორც რუსეთის ვაჭრები იუწყებიან, ამ მოკლე ხანში ოდესი დამ ბათუმისაკენ გამოემგზავრება სწავლულთა ამხანაგობა, რომელმაც შვეიცარიის სიღმრე უნდა გამოიკვლიოს. სწავლულთა ამხანაგობაში არიან: მოსკოვის უნივერსიტეტის პროფესორი მარკანოვი, ოლენის უნივერსიტეტის დამოხარბი ჯუგანდინი და პოდპოლკოვნიკი შინაშაური, რომელიც ამ ამხანაგობის მეთაურად ირიცხება.

* * * სალ-ქაღაჭიამ ატკობინებენ ვაჭ. კაგაჩი-ს, ამ თვის 16 აქაურს ოთხ-კლასის სასწავლებელში წლიური აქტი იყოფა. წელს პირველად დაუთავრებიათ მასწავლებლის სრული კურსი ამ სასწავლებლის; ამათი ოცხვი 10. აქტუე ბოზობად დასწრება საზოგადოება. სასწავლებლის ინსპექტორს ი. ვ-ძეს რომ ტრამპვილს სწავლა-დამთავრებულთათვის სიტყვა უთქვამს.

აქტის დროს ზოგიერთს შეგირდსხვა-და-სხვა ამბები წაუთიხას და ხორის უფერია. მასწავლებელს ვ. ი-ძეს ტერ-გრიგორიანსეს წარმოუთქვამს სიტყვა ზნეობრივ აღზრდის შესახებ.

დასასრულ დამწერთ შეგირდების მიერ დახატული სურათები დაუთვალიერებიათ.

* * * მთელის იარაღის სამიკიტრა ღუქები სასევა მოქიფე კაცებოთა თუ დედაკაცებოთა ხორად კაცებსა და დედაკაცებს შუა საზონელი ჩხუბი ხდება და საწყლს დედაკაცებს ისე სცემენ და სტეპენ მივრალი კაცები, რომ ადამიანს შეზარავს. ერთი ასეთი ამბავი კვირას, 24 იანვარს, მოხდა.

* * * 24 იანვარს მეურნეობის მინისტრის მარტინოვი წამოვიდა, რომ რეუტას ქაქაზე სახლის და ფინჯრადგან საკუთარი მისის მომწარსო.

* * * ამავე დღეს ბორანის მასობადაც ბატონი გაჯარად მტკვარში და მასედა გუარაშაილი მიუყვდა; მაგრამ ისიც მტკვარში მოიტყდა და დაინახობდა კაგაჭ, რომ მალე არ მამულებდნენ და არ გაჯარაშინათ.

არჩილური, შვილ-თავი

(სამხარაო ამიქანები)

მაჩენილა სამწერლოდ, სხვა საქმე მას არ უხდება, ირჯება სხვა ასარგებზე, ცოდვილობს, ცუდად წუხდება, ოღს ნესესა ისე ვალობს არჩიოს, ფუქად ნუ სცდება, რაცა გულს ერისი, იგი ჰქვამს, ნიქს განუხდ რად გაუხდება, მონება მრავალ ნაწყურთ ერის ნიუ გაუქმდება; ილავაოს მოწოდებისებ, ის რწმენა ნუ წაუწყდება.

დაბატ სოფელი

(მოწერილი ამბავი)

ს. მ. შარაშანი, 24 თბათვე, სამთავრათა ვინაობაზედ შემდეგი ცნობანი შევიტყეთ. სანდრო ხუბულურის დეშეთის მხარის, სოფელ არღვრის მცხოვრებელია. ხუბულური წარსულს წლებში ტფილისში ნავითი განათების მოიჯარადრესთან ყოვილა ნოქიად. სხვა-და-სხვა ავაზობის ჩადენის გარდა, ხუბულურსვე მოუვლავს სურამის სივრთაში კაცი და ამის გამო ექსი წელიწადი ციხეში მჯდარა.

ტატე ხუბულური გორის მხარის სოფელ ხედურთილამ ყოვილა. ამის ნამდვილი გვირც ხუბულურია თურმე და სანდრო ხუბულურის სახლის კაცი ყოვილა. მამს ჯიო ჰრქმე-

ვია და ამიტომ ჯიოშვილი დაურქმევი. ესეც და მთელი ამათი გვირც შევირცევა კომბამდ დაუდევარობით და ქურდობით არის ვანოქმული. მესამე ავაზავი გორისავე მხარის ჯავის ხეობის სოფელ ნარადამ ყოვილა—ღუქუთა ხასიშვილი, თავის ორს ამხანაგზედ უფრო მოხერხებული და ოსტატია. ამ სამივეს უზარავთ კაცების მხრიდან საქონელი და ცხენები და სოფელს უჯარეთს უტკლიათ ბორანლობა და ცხენის მხარხარადმ გადმოარეკოს საქონელზედ. უკანასკნელი კაცისავე ურცეთია, იქნებოდა კიდევ სხენებულ მხარისავე და ზოგიც ქართლ-კახეთში. ერთ-ერთი ამათიან დახლოვებული, როგორც ამბობენ, თვით გორის მხარის უფროსის თანამეწევესაც ვაუკვება ცხენ-ვალისაკენ. თურმე კარგად ჩაცმულ-დახურული და შვიარაღებული ცხენზედ იჯდა და ორს სხვა ცხენს მიერეუბოდა. როცა ურცეთი, საღმრთო ხარო, სრულიად სხვა ალაგი უთქვამს და ბილთში-ვი სხვა ალაგის მცხოვრებლად ყოვილა ჩაწერილი. თვით ბილთიდან დაველებული დიდის ხნისა და უჯარავი გამოდარა. ცხენები უჯარეთს მიჰყავდა თურმე, ვითომ და თავის ნათესავთა.

ეს ვაგებარნი დაუქრით, მაგრამ, როგორც ამბობენ, იგივე მოუშვიათ. კაცის-კვლა ამათ შემთხვევით დაუწყეთ. ბრეთის გზაზედ მოდენილან. სოფ. ბრეთის ახლოს ურია შეხვედროდა და იმის ვაგებარც მოეწილა მებნათ. ზედ წასწარბოდა ბრეთელი გლეხკაცი და დაუწყო ლანძღვა, არა გრცხენიანთ, თუ შუადღისს რომ კაცსა სმარავთაო? ავაზაკებს დაუთხოვნიათ, შენს გზაზედ ვაიარყო, რომ არ მოჰშვებია გლეხკაცი, უკანასკნელისთვის უტყვიან. მაშინვე გაქცული სოფელში შესაყოინებოდა. კეტებით შვიარაღებული გლეხკაცი გამოქცეულან საშველად. მიახლოვებულან თუ არა, სხენებულ გლეხკაცისთვის ავაზაკებს პირ-და-პირ ტყვია უჯარავთ გულში და დანარჩენისათვის თოვები მიუშვერიათ გულშივე. გლეხკაცებს ხმა ჩაუქმნიათ და ავაზაკები გაქცეულან. არ გამოვიდა დიდი ხანი და სოფ. არღვრის დელოშვილიც მოკვლეს.

ქალი, რომელიც თან დაჰყავდათ, როგორც ამბობენ, სოფ. ბრეთილამ ყოვილა. ეს ქალი წინადაც შეეყვარებულ იყო ერთ-ერთს მათგანს. ქალს კარგის ყოვად-ქცევისას არ ამბობენ. ის ყამად მოუშვარებიათ თავიდან და, როგორც ამბობენ, გორში ცხოვრობს სანდრო ხუბულურის ნათესავთა. რამდენად ვაგარდნელია ამ ავაზაკების სახელი, შემდეგდამა ხანს. მეჯრუხევის სიახლოვეს, ასე ერთს ვერსხედ, სოფ. „ღრამი“, ანუ „ბეგინათ კარი“ არის და ხუთი-ექსი კომლი სცხოვრობს. ამ ერთის კვირის განმავლობაში ერთ-ერთს მცხოვრებს მიუხდა სამი მეზობელი ოქსი, ერთი ბიეთელი და

ორი ანდონელი და სამის ავაზაკის სახელით პურისა და ღვინის გამოართვა დაუბრუნეს. მცხოვრებლები არ მოსტყუდნენ, იცნეს თავისივე სამოთხის ვერსე მცხოვრებელი მეზობლები, ვაზოქს და მოკაულს წაურდინეს. ამ ჯამად ესენი ციხეში სხედნენ. ხუთის დღის განმავლობაში სოფ. კ—ში, რომელიც გარის მახლის სოფ. მალაიანდრეთის ზემოდ არის, მოკაულს ამავე ავაზაკებმა ადგილობრივი მცხოვრებელი—ოსი. აი საქმე როგორ ყოფილა: ავაზაკს მიუგზავნიდა და უთქვამთ, რაც ფული ვაჭებს, სულ მოგვეცოთ. ოსს ოც—და—ათ თუმანად წერილ—წერილით უბატონებია, ჯერ ათი, მეორე ოცი, მესამე ოც—და ათი უბატონებია, მაგრამ ავაზაკები არ დასჯერებია. ბოლოს ოსს უთქვამს, მე მეტი არა მაქვს და, თუ გინდა, იძალადეთო. ავაზაკებს შეუთვლიათ, თავს დაგესხნითო. ისიც მომზადდებოდა, მიეღო სოფელი ფეხზე და მდგარა, შუადღისს მისულან ავაზაკები და ოსისათვის თოვი უბრუნებია და მოუტოვებია, დანახრებნისთვის უთქვამთ, მოგვეცალეთ, თორემ გავწყვეტათო. ხალხი შემინებულა და მოსკლია. მეორე ჯამ ავაზაკები და ოსისათვის თოვი უბრუნებია, ფული არა მაქვსო, მაგრამ ისიც რომ დაუტოვებია, მაშინ გამოუტყენია სამას ოცი თუმანი და ავაზაკებს მთლად წაუღიათ.

„როსტომიანი“

(ორივე სიტყვა „შაჰ-ნამე“-ს ქართულ თარგმანის შესახებ).

(შედეგი, იხ. „ვეფხისტყაოსანი“ № 132)

საჯარო წიგნისათვის ხელნაწერი (ცობ. კი. გრუზინსკოგო № 15) in-folio შესდგება 976 გვერდისაგან და შეტყულია ხა ორმოც—და—ცხრამეტის სპარსულ კლირის სურათით. პირველი გვერდი ძალიან დაზიანებულია, მაგრამ ზოგი რამ ვადარჩინებია, მავალითად, არაბული წარწერა

არაბული ანბანით: „ბიმ ილლაჰი რაჰაჰმანი რაჰიმი“, ესე იგი: სახელოთა ღვთისათა მოწყალისა მოწყალობისა, ქალღმერთი ვასათა ღვთისა, დასაწყისში სტრიქონთ შორის ადგილი მოვარაგებულია, სითათი ასანთი კინოვარია ნაწერი, სხვა ზეი მელნით. ეგ ხელნაწერი ან თვით არის მე-XXII საუკუნეში დაწერილი ან ვადამოწმებულია მე-XXII საუკუნის ხელნაწერიდან, როგორც ქვემოთ შეადგენდა კუთვნილებას მეფე გიორგის სძლის ქუთვანისას, რომელიც დღე სიყვარული გამოუტყენს ძველ ქართულ მწერლობის ნაშთთა შესახებ და დიდი ღვაწლიც მიუძღვის მათ შერგოვებასა და დაცვას. აი ორი მინაწერი ამ ჩინებულის ქართველის ქალის ხელით:

„ქ. სრულიად საქართველოს მეფის გიორგის სძლის, იმერთა სალიხთუცის წერეთლის ზურაბის ასულის, ქუთვანისას არს წიგნი ესე. ღმერთო ბედნიერობითა და კეთილ—ცხოვრებითა მოახმარე. ივლისს კბ ქორანიონს უპნ“ (1800)*.

სხვა ხელით მიწერილია შემდეგი, ახიერებული ქორანიონის მექანი, სტრიქონები:

„ღმერთო ახმარე და მრავალ ემიერ ჰყავ მეფეთა მეფეთა გიორგის სძლი (აქ ბეჭედს) ქუთვან ამინ. ქორანიონსა ტნთ“.

ქორანიონი ტნთ, ესე იგი 1671 წელი ქუთვანის დაბადების საუკუნით უსწრებს; ეს ქორანიონი, ჩემის აზრით, მიჩნეულია ხელნაწერის წლისა. ქვემოთ თქმული გარემოება ამ აზრს სარწმუნოდ გვიჩვენებს. თვით ხელნაწერის შინაარსის შესახებ ბევრს არას ვიტყვი, იგი არის რუსთაველით ზომით გალექსილი მოთხრობა „შაჰ-ნამე“-ს ერთი ნაწილისა). თარგმანად არ

*) ენის და ლექსთა წყობის ნიმუშად მსუბუქად შეუღობს აილის ზამღვრეზე დაბეჭდილი „ვეფხისტყაოსანი“, რომელიც როსტომიანისაგან არის ამოღებული.

ჩათვლება. ქართული როსტომიანი შედარებით სპარსულს დედნთან ძალიან შემოკლებულია. ხშირად, რასაც ფირდოუსი ოკსა და მეტს წყველი წყვილს ლექსს ანდომებს, ის ქართულს თარგმანში ერთს ოთხს ტყეპიან ხანად არის თქმული. თვით ამინი, ზაღის შობით დაწყებული, გოშტასების სიკვდილამდე არის მიყვანილი და საჯარო წიგნისათვის ხელნაწერი ხს სრულდება გოშტასების ხელნაწერის სიტყვებით:

„თქვა: წესა გარდაჯიხდა, თქვენ ბაქანის მოკვდებოდა, სვლაროსა ვადატე მაშინც, მას ბრძენას მომზადობდა. თქვ თუ მეფე ანუ ვლას სულს სვლეს სწორათ ვკვებით და ის ოგს წვლას მუფეთ ვაუჭე მკურთავს დაღს ვათქვითო. მამართლეს მოაჭრევე, შვლას და ტახტს შეჯერებო. ესე თქვა და სულ ამისად, ვლას ტახტს დასვენებეს, აგლაჟეს და მათ თამაშს ქვეშ ვაგარეგინებისს ჩამოკვდეს და გოსტასასისთვის ტართლეს ზაქანს, გლაჟასა ახარეს“.

იქნება აგრე მხოლოდ რამდენიმე ხელნაწერი, მათ შორის ჩვენგან განხილული საჯარო წიგნისათვის (ალბი, ათავებეს „შაჰ-ნამე“-ს ქართულს თარგმანს. სხვა ხელნაწერთა შესწავლა გამოაჩენს სიმარტეს. შესავალი ისიც, რომ ქართულთ ეთარგმით მხოლოდ „შაჰ-ნამე“-ს ძველი ზღაბრული ნაწილი, რომელსაც „შავილის თქმით“, ამოკლებებს გოშტასების სიკვდილი. თუნდა აღმოჩნდეს კიდევ შემდეგი ნაწილი, აგრეთვე ნათარგმნი ქართულად, იგი

*) Evan, p. 171: mit Sustasp schliesst eigentlich diese alte Sagen-geschichte und beweist damit ihren früheren denauen Zusammenhang mit der alten Religion und Sbe.

არ იქნება, საფიქრებელია, იმ მწერლის ნაშეუყვარი, ვისაც ჩვეულებრივ როსტომიანს ასაკუთრებენ. თვით ეგ როსტომიანი, რომელიც გოშტასების ან გოსტასების სიკვდილამდე მოგვიხიბრებს „შაჰ-ნამე“-ს ამავე, მეტის თუ არა, ორის მწერლის ნაშეუყვარად არს მანც შეიკვს, რადგან თვით მწერლების ლექსად მინაწერებისაგან ჩილიც ვეუბნებმა, ცოტა არ იყოს, დაიცნებია:

„როსტომიანი უთქვამსა თუქანისსესა, სისართს: ზალის შობით ლორასანადის ჯგისა მითავე სიტყვა ტუბელი, გრემელთ თავის ხეყან-ზერა, სულმწიფეთათა თანსწრდელი, და შენდაბას მიბრძანებულა, ვინცა ხსოთა ზეშე თქვია“.

და კიდევ ამ საგნის გამოსარკვევად უნდა შეწელო ორის ხანის შემდეგ:

„ამა წაესს უღვერესს (აქრდლად უთქვამს ვკესს ბრძენის) ცოტა რამე მე ვარჩევე სკავისთვად, მოვალხისს. თაე ბოლო ნაკლებს აქეს, რაც რომ უთქვამს ენას ჩვენსს. და რაც ვლას, ვინც ვაჯოთ, სამათხე სვლეს სულს თქვენს“.

ეგ ხანა საჯარო წიგნისათვის უკანასკნელი და ასრულებს როსტომიანის ამავეს. სოვარტის საბავილის ბრძენ ფიროღის თქმულ უღვერესის წიგნიდან ამოკლებილია ამავეი ზაღის შობით ლორასანადის და თითონ აღიარებს „თაე ბოლო ნაკლებს აქეს“. თაე და ბოლო ჯგერეც ნაკლებს აქეს, თუნც მომავალ დამთავრებულისთვის წინადაც დაულოცეს სული პირველს ხელმოყვულს, უთქვამს რა:

„რაც ვლას, ვინც ვაჯოთ, სამათხე სვლეს სულს თქვენს“.

ოლოდ ვაგვრებობით-კი ვაგვრებობითა საქმე თურმანის და სანადიარ ბარზუს ამავე სოფელ ვასავონად შეუქნია ქართულად. მაშეგ როსტომიანი დაუწერა საბავილის სო-

ვეფხისტონი

საპარტემენტო და მისი ინსტრუქციული წარწერა

რუსების შემოსვლად ტყავისაში 1788 წ.*

(შედეგი, იხ. „ვეფხისტყაოსანი“ № 92)

ქართლ—კახეთის სამეფოთა შემეცარებულს ირაკლი II მეფეთან ერთად საქართველოს დაუღდა ახალი დრო, რომელმაც მიადწეინა უკანასკნელს სასურველს მუდროვებას. ეხლაც თარეზობდნენ ოსმალები, სპარსნი, ლეკნი, მაგრამ საქართველო თან—და—თან ეტანებოდა რუსეთის მფარველობას, ვიდრე ჩრდილოეთის გოლიათთა თვით არ ჩასქდა ხელი ყოველს საქმეს და თათართა უფლებას არ გამოჰყოფდა ხელიდან ძველი საქართველოს სამეფო. ეს დრო იყო დრო ერთგულების სულის აღფრთოვნებისა და სარწმუნოებრივ—ხელოვნების აღმოშობისა, რომელიც ადამიანს იმედი უტეოვს მშობლისა, ხოლო ირაკლი თავისი რაინდულის ხასიათით ქვეშაირთ სარე იყო ამ დროის.

დროს ირაკლი ანციფრებდა აღმოცალეთის მბრძანებელს თავისი დარბაისლობითა და გულ—გრძობით იმ ქვეყნის სიმდიდრითა და ფუფუნებითა, რომელიც ვარს ტყვი. ირაკლი აზრისა და შრომის კაცი იყო. შამპოც იოვად ცნობა ამისთანა კაცის, დიდად ავსებდა იმის რჩევას და თათბირსა დიდ სამხედრო საქმეების შესახებ—კი და სიამოვნებით უსმენდა ყოველსავე. ამბობენ, რომ ირაკლის აზრებს დიდად ავსებდნენ ინდოელთა ქურუმნი—კი, ბრძინები და ფაკირები და ზოგიერთი მისი სიტყვა ანდაზებდა გარდაიქცა.

როგორც მეომარი, ირაკლი ქვეშაირთად სამეფო რაინდი იყო. აი როგორ გვიხატენ ვადამოციქვანი. როდესაც ჯერ მარტო კახეთის მეფედ იყო, 1752 წ. მრავალი ლაშქარი სპარსელების შემოვიდა საქართველოში და ემუქრებოდა ამბრებას, წინა წელს ვადანთან დამარცხების სამაგიეროს ვადანს აპირებდა. ქართველთა ვარს მხოლოდ სამი ათასი კაცი შეადგენდა და ბევრი ურჩევდნენ უკან გამობრუნებას, ვარს ირაკლი არ დათანხმდა*. ცხლა გვიანდა უკან ვაბრუნება, უთხრა მან თავის მასლობელთა: ნაბიჯს პირველ უკან ვადანსთანავე მეტერი ერთის არ ვაუწყებს ჩვენგანს ცოცხლას*.

ვანამცხოველებელს სიტყვებით. „არ იფიქროთ, რომ ვე ვიბრძვი და ვლერი თქვის სისხლსა ვასავრცელებლად ჩემის სამეფოსა, ანუ ჩემის უფლებების განსაღიერებლად—არა, მე ვიბრძვი სამშობლოს დაცვისათვის და ვამბოვებოთ უფლებობისათვის“. გვარს უბრძანა, მე მომუკეთო, ომის დაწყება არაინ ვაპებდით, სანამ ჩემი თოვი არ ვაგარდესო. ამას შემდეგ ქართველებს ერთბაშად უნდა დაეცალათ თოვები და ვადარეოდნენ ხმალ და ხმალ. ირაკლი შებრძანდა ცხენზედ და გაუძღვა წინ, ერთხელში საღადე ეჭირა და მეორეში თოვი. ამ დროს თათართა მხედრობა, ქართველთა შორის მყოფი, ვანზედ ვადეა იმ ვანზრახვით, რომ ვინც ვადამარჯვებდა, იმას მიმხრობდა. ამ ახალის სამუშაო შემთხვევით ვარ—დაცემული მეფე ჩამოხდა ცხენიდან და მხურვალე ლოკით დაეხო პირველ წინაშე ცხოველყოფილის ვადარსა. მაშინ ერთი თათართა წინამძღვრთაგანი მივიდა მასთან და წარმოსთქვა: „ვადარო თუ ვენ ძლიერება ვაჭებს, დღეს ჩემ თვალწინ მოახდენ სასწაულს“. ამავე დროს სპარსელებმა ალყა შემოარტყეს ქართველებს, ერთი სახარსთა ხანთაგან ვამოვიდა ვენ ცხენს ცხენს და ხმა—მალა დიძიბა: „სად არის მეფე ირაკლი“?

— შენ თუ მეფეს ეძებ, მიუგო ირაკლი: მოხიდე აქეთ, შენ წინა სდგას*. მაშინ ხანი ვამოქანდა მისეულ უშობი ხელში, მაგრამ მეფემ ამოიღო მიზანი, დაიგარა თოვმა და მეკვდარი სპარსელი ცხენიდან ვადმეობდა. ეს თოვის სროლა ომის დაწყების ნიშნად იქნა მიღებული, დიქუხა ერთბაშად თოვებმა და ქართველები ისე უტყებ მიესიენ ტეტერსა, რომ ვაკიცეს. ვამარჯვებულთ დარჩათ თორმეტე ვარზაბანი, ბიარალები, ათასი აქეში და მთლად ბანაკი. თათართა წინამძღვარი, სასწაულის მომოდინე და სპარსთა ვარის ვაკცეით ვარ—დაცემული, მიიქცა ქრისტეანედ და ნათელილო*). ასეთი იყო მეფე—რაინდი ირაკლი; მისი სახელი მალე გარდაიქნა სალიბებელ შემამრწუნებლად ყველასათვის და მის მფარველობას ეტებდნენ მეზობელნი ერთნი.

1762 წ. რომ შეერთებულ ქართლ—კახეთის მეფედ შეიქმნა, პირველ ხანებში ირაკლის მეფობას ვაგრემობდა მეტად ხელს უწყობდა. სპარსეთში ყვერბდა ირაკლის მეგობარი ქერბიანი, ამით ისარგებლა მეფემ და ლეკნი იოვებდა, მოსტყუარნი ვანჯის ხანი ჰქმნა თავის მოხარულად, მთელს სამეფოს მომწინა ციხე—სიმაგრეები და

*) ის. Кавк. война 257—268 გვ.

*) ეს იყო აირუმლის სულთანნი ალავედი. იხ. „ქართ. ცხოვ.“ II ნაწ., 486 გვ.

გაქცედი კველასიან კარ-მადამო. ზო-
ლოს საყურისკედიდან ერთი ზატარა
კარა გაჯალ და თხადგან გასტუმრეს
სევე-ზატარადა. ჭაღმა მხოლოდ შედეგ
შეატო, მე ვეკარებოდა და ჩემს გუ-
ლასთვის მოაგა თვა მსაფრანგად გაც-
მაო, და ისეთ ნაირად დაიხსნა და შე-
წესდა, რომ ჯაღ გასნა და ლოგინში
ჩაწესა.

— სა სსატატისტიკო ცნობები შეს-
სებ საფრანგეთის სხვადასხვა საყოფაერებს:
2.600,000—როსტოვი უქოდა დარ-
ჩა; 2.500,000-ის თითო შიდა კუ-
და; 2.300,000-ის ორ-ორი უქოდა;
1.500,000 სამ-სამი შიდა; 1.000,000
ოთხ-ოთხი უქოდა; 550,000 სეო-
სეოთა, 300,000 ექვს-ექვსი, 200,000
შედა-შიდა და მისე მეთა. 1890 წელს
საფრანგეთში დაბადებულთა რიცხვი მი-
ცვალებულთა რიცხვის მხოლოდ 85,647
აღეშტა; ხოლო ცნებების წდას განმე-
ღობაში დაბადებულთა რიცხვი შემცირ-
და 86,103ათ.

— ესდა-სან შარაქში დოდა გამართეს.
დასწრე საზოგადოებას კვინა „Fabiola“
გამართვესო და სევედა ამ ცნესს
უუერებდა, მაგრამ, ამითის მოლოდინის
წინააღმდეგ, „Fabiola“ უფან ჩამოიწა.
საღსა იფიქრა, ცნები გამეტებთ არ გა-
ჭყნდა და ამიტომ, მოკლდა თუ არ და-
საწაოდა ადგილს, ქეის სოლოდა აუტყესს.
ცნების ზატარობას რეკლავებო ამოაღო,
ესროდა ხაღს და ერთი კაცე მოკლა.
ზოლოდაის რომ არ დაეჭარა, ხაღს ისე
გამართდა, რომ ცნების ზატარობას დეუ-
მა-დეგმა დაჭეკედა.

საზროა აკლით და აგრეთვე საკვები
საქონლისათვის, მიეტუნება, ამ წელს
უსასყიდლოდ ახოვინ საქონელი სა-
ხელმწიფო ავარებში, სადაც-ცა შე-
საღებელი იქნება და ხელს არ შე-
უშლის ტყის გაშენებასა, და მოჭრი-
ლო სახელმწიფო ტყეებში ხილი,
სოკო და სხვა ნაყოფი და აგრეთვე
გაითბან ბალახი ტყის მიწებზედას
და დღეებში, რომელიც გატყეული
არ არის იჯარით.

გაზეთების სიტყვით, გიმნაზიებისა და
პროფინაზიების სახელდაგოთა საბჭო-
თათვის ნება მიუკითხ, დამატებითი
გამოცდა დაუწინაშინ ხოლო იმ მო-
წაფეებს, რომელთაც ღირსად ვერ
სწობენ, რომ შემდეგს კლასში გა-
მოუცდელად გადაიყვანონ და რო-
მელნიც, თუშეა რიგინა შეგირდები
აირანი, მაგრამ ან სულ ვერ გამოცხა-
დდენ ეგზამენებზე, ან დაბრკოლ-
დნენ და რამდენსამე გამოცდაზე ვერ
მივიდნენ.

გაზეთების სიტყვით, გზათა სამი-
ნისტროში შემდგარა განსაკუთრებუ-
ლი კომისია, რომელმაც უნდა ღო-
ნერ-ნამ იღონოს მდინარე ვოლგის
სანაირად განსაზღვრულად. ამ კო-
მისიაში სათაბიროდ მოწვეულია სა-
რატვის გუბერნატორი

„Гражд“. იუწყება ვაგონილის
ხმას, რომ ხეალ მინისტრთა კომი-
ტეტში თათბირი იქნება სხვა-და-სხვა
ღონის-ძიებთა შესახებ, რათა ხალ-
ხი უზრუნველ ჰყონ საზრდოთი.

თიბარი. რადგან მოუსალოობას
მიოღანი საბრსთვის სახმრთს პრო-
ვინციები, ამიტომ მთავრობამ აკრ-
ძალა ჰურის წადება საზღვარ-გარედ.

ბარკოვი. ხარკოვისა, პოლტავის
გუბერნიასა და ეკატერინოსლავის
გუბერნიის ნაწილში, რაკი დიდი წვი-
მები მოვიდა, შეიძლება ანეულდების
საშუალო მოსავალი მოვიდეს და
ახალ თესვების-კი კარგი. შვრია და
ქერი მომეტებულ ნაწილად ძლიერ
კარგია, სათიბები საშუალო.

პეტერბურგის ბირება, 21 ივნისი.

საქონელი	წინა	ახალი	სხვა
რუშინათიანი ოქრო	17	16	—
ტრამონის უქოები	142	142 1/2	—
ბინოინი ვერცხლის ფული	1, 01	1, 01	—
5/1 პირველის შინა- განის სესხის მომცები ბილეთი	2421	—	—
შეორისა	2221	—	—
შესხმისა	—	—	—
სახელმწიფო თავადა- ნაურაობის ბანკის ფე- ცილი	212	—	—
გირავნობის ფურცელი ტფილისის ბანკისა	—	—	—
ქუთაისის ბანკისა	—	—	—
ტფილისის სურთიერ- თი ნიღბის საზოგა- დოებისა	—	—	—

**მიომოსლა ცეხლის მემეზისა შაბს
ხაღაზა**

ბათუმდამ გაღის: ხუთშაბათობით,
საშუაღკვის 4 საათზე მოკლე გზით
და მოკროსიოსისკა და კერში შიდას.
შაბათობით საღამოს 8 საათზე შო-
რის გზით (ვევლა ნათ-საღაურში შე-
ივდას).

კვირაობით, საღამოთა, სასაღაურ-
გა-რით, სტამბოლადე მადას.

ბათუმში მოღის ოდენდამ: სამ-
შაბათობა შე-და-სეს, შორის გზით.
პარაკვიობით, დღეთ-ოღისადე მო-
კლე გზით (ვევლას და ნოგროსიოსე-
ში შიდას).

შაბათობით, დღეთ, სტამბოლადამ.
ფოთადამ ბათუმში მოღის სამშა-
ბათობით—იმის შემდეგ, როცა სასეო-
დამ მოღის გეში შორის გზით. სეო-
შაბათობით—დღის 9 საათზე დამა-
სწობას მოკლე გზით მოსარულე კ-
კვასიას და ფიბისს გეშს.

შაბათობით, დღის 9 საათზე, და
მასწობას შორის გზით მოსარულე
კაკვას-უაზირამისა და რუმელას სსტო-
დისკენ წამსაღლე გეშს.

ბათუმდამ ფოთს მოღის პარაკვი-
ობითა და კვირაობით. რაკე გეში მო-
კე ფოთადამ, ბათუმის სასტატო გდა-
სწვეტს ხოლო, რადის წაგე უფან.

ამას გარდა ფოკლე-კვირის ფოთში მო-
კლე ოღესიადამ და ფოთამ-კაკვასიას
სათ-საღაურებადან გდასწვეტის კდა-
სე გეშს.

განცხადებანი

„წერა-კითხვის საზოგადოების“

წიგნის მაღაზია

მიილა ვასასყიდად ხაღა წადება
მან. აპ.

უკანასკნელი დღე სიკვლი-
ლით დასჯილისა, ვიქ-
ტორ პოკოვსი. თარგ. თ.
სახაკიანი 30

ხალხური ლექსები, შერე-
ბილი აღნაშვილის მიერ. 30

ლექსები ნ. ბარათაშვილისა.
ახალი გამოცემა. 30

რამდენიმე ლექსი ცახე-
ლისა. 15

თხზულებანი ე. გრისთავი-
ას, მშენიერის ფდაში ავ-
ტორის სურათით 2

ქართულ-რუსული ლექსი-
კონდი. ჩუბინაშვილისა
საბივე ნაწილი 8

ქართული ლექსიკონი, შე-
დგენილი საბა-სულხან
ორბელიანისაგან 3

გაზ ცხოვრებისა, შედგენი-
ლი წმიდისა ალ. ლოგუ-
ორისაგან 1

წინამძღვარი ზეცისა 50

წმიდისა ცხოვრება 1 20

ივანე ფილისოსოფის ეზო-
პისა 40

სიბრძნე კაცობრივი 1

ბრძენი 30

მოკლე სახელმძღვანელო
ფრანგულის ენისა, ყლით. 50

მოკლე ფრანგული გრამა-
ტიკა 40

მოკლე მსოფლიო ისტო-
რია ძველთა და ახალ-
თა ნათესავთა დასაბამი-
დგან სოფლისა ვიღერ
დღეინდლადამ, ყლით 1 20

მოკლე გეოგრაფია ფიზი-
კებრივი, მოქალაქებრი-
ვი და ისტორიებრივი,
დამატებით ძველის გეო-
გრაფიისა. 50

სეგლიანტერიოა მალაზია

კ. ი. ბროდსკის

გლავილა

შუა-ბასრსში, კათოლიკეთა ქუჩის კუთხსედა,
სადაც წინად მურბათის ღამის მალაზია იყო.

(20—72—16)

ალლო თუთაქის

ხეთიანის კანსკების ქარხანა იარბუკასედა,
ბჟილისში:

ვიღებ ქ. ტფილისში და საქართველოს რკინის გზის სტანციების ორის
ვერის სახლოველ სახლების აშენებას, აგრეთვე სახლების შეკეთების
(ремонт) და შეღებვას (полная окраска домов). ვიღი ფაბრიკის ფა-
სით საზღვარ-გარეთად მოსულს ლიტო-ტაბოგრაფიის ხულოქიის და ფე-
ეტონების წასამელს ყველანაირ ფერის კრასკებს: ალფს, ლაქს, გუმირა-
ბისკ, მასს ბრონქს და ყველა ამთ მოწყობილების იარაღს.

ვამზადებ ჩემს კრასკის ქარხანაში, ყოველ ხარ ზეთით ვაღისილს კრა-
სკებს, ვიზრდები ყველას, რომ ყოველი ჩემ მიერ გაყეფილი საქმე და ჩე-
მგან ნასყიდი კრასკები იქნება უტყუარი და საქმე პირობისამებრ ჩაბარებული.
ვამდე კანსკი ადგილებში საქმის სიმკვიდრისთვის ერთის წლიდამ სამ
წლიდამ ვაღის.

კრასკები შეიძლება დაიბარონ სხვა ქვეყნებში ოკი პროკეტის ბეს
გამოგანებით, დანარჩენს ფასს ვარდახიდან დანიშნულს ადგილზედ საქონ-
ლის მიღების დროს (наложенным платежом).
ჩემი ადრესი: вь Тифлисе заводъ масляныхъ красокъ на Ку-
нешкой улицѣ (ярмарка) или собственному домѣ Абсабадская про-
шадль Агало А. Тутаеву. (15—75—7)

„ივერია“

საპოლიტიკო და სალიტერატურო ზაზთი

1891 წ. 1-ს იანვრიდ გამოღის ფოკლე-დღე გარდა იმ
დღეებისა, რომელნიც ხედა მოსდეგენ კვირა-უქმებს.

12 თითი	10 მ.—კ.	6 თითი	6 მ.—კ.
11 „	9 „ 50,	5 „	5 „ 25,
10 „	8 „ 75,	4 „	4 „ 70,
9 „	8 „ —,	3 „	3 „ 50,
8 „	7 „ 25,	2 „	2 „ 75,
7 „	6 „ 50,	1 „	1 „ 50,

საზღვარ-გარეთ დაბარებული ვიღებთა 17 მან. მიოღის წლით.
სოფლის მასწავლებელი, ივერია“ მიოღის წლით დემონობათ 8 მან.
ტფილისის გარე მესოგეობთ უნდა დაბარონ გაზეთი შემდეგს ადრესს:
Тифлисе, въ редакцію грузинской газеты „ИВЕРΙΑ“.
თუ ტფილისში დევეთილი გაზეთი ტფილისის გარეშე აღრეს-
ზედ შესცვალა ვინმე, უნდა წარმოადგინოს რედაქციაში ერთი მანა-
თი; სხვა ყოველის ადრესის შეცვლაზე—40 კაბ.

თუ თითის განმავლობაში დიკვეთა ვინმე გაზეთი არა მიოღის
წლით, იმას მხოლოდ შემდეგის თითის პირველ დღედამ გაეგზავნე-
ბა. განცხადება მიიღება გაზეთის რედაქციაში.

ფანს განცხადების დაბამოღისათვის:

ა) მოიხსი გვერდზედ თითო ჟურ სტრეჩინა 8 კაბ., პირველზე—
16 კაბ. ბ) სოფელ უკანასკნელ გუკედ 30 მანათი, ხოლო პირველი
გვერდი—60 მანათი. ირეხუა სტრეჩინისა გამოანგარებება იმის კ-
ლადასზე, რამდენს ადგავსაც დაჯერს 2 მ სხვა კაცეთას ტექსტისა.

ხელ-წაწერი და საგაზეთოდ დანიშნული წერილები კორპორაციებში,
რედაქციის სახლოველ უნდა გამოგზავნოს. მიღებული ხელ-წაწერი, ან
გაზეთი წერილები, თუ საჭიროება მოიხსივს, ან შეიკრებულა ან შესწორებულა
ქუჩებს. არ-დასაბუჯდს ხელ-წაწერის, თუ ერთის თითის განმავლობაში პარტოხობას
არ მოიკითხეს, მერე რედაქციას ვეღარ მოსთხოვინებ.

არა-ვგარან მიწერ-მოწერას არ-დასაბუჯდვით ხელ-წაწერები-
სა და წერილების შესახებ რედაქციას არა ჰქონილობას.
პირდაპირ მოლობარაკებისათვის რედაქცია თავისუფალი იქნება
ყოველ-დღე, კვირა-უქმებს გარდა, პირველ საათიდგან სამ საათამდე
და საამოობით 7-დგან 8 საათამდე.
რედაქცია ამოკვეთს: კუქაში, საფოლიო-ის ქუჩასზე, თაგ. გრუხანს-
კასიულს სახლებში, № 21.